

СЕКЦІЯ 1 ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2026-58-1>

УДК 174:005.35:17.02

Братусь Г.А.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління бізнесом
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7151-3901>
E-mail: anbr0208@gmail.com*

Карбовська Л.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри маркетингу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5333-1653>
E-mail: karbovska2103@gmail.com*

Каліна І.І.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5662-6967>
E-mail: kalinargz@gmail.com*

Мазур Ю.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4728-4640>
E-mail: gy__89@ukr.net*

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ

У статті розглянуто фундаментальні аспекти методології наукових досліджень як визначального фактору розвитку сучасної економічної думки. Обґрунтовано зміст таких парадигм як наукове дослідження, методологія наукових досліджень, науковий підхід у дослідженні, науковий метод. Встановлено, що методологія наукових досліджень виступає концептуальним фундаментом економічної науки, забезпечуючи логічну послідовність, об'єктивність та верифікованість результатів економічного аналізу. Розкрито основні компоненти методології наукового дослідження; ключові переваги застосування наукового підходу в дослідженнях. Показано етапи (кроки) наукового методу в процесі проведення дослідження. Розкрито поняття категорії «науковий метод дослідження в економіці» та його значення. Визначено ключові компоненти методології економічних досліджень, а також сучасні методологічні виклики.

Ключові слова: наукові дослідження в економіці, методологія наукових досліджень, науковий підхід, науковий метод, кількісні та якісні методи

Karbovska Liubov, Bratus Hanna, Kalina Iryna, Mazur Julia. RESEARCH METHODOLOGY AND ITS SIGNIFICANCE IN ECONOMIC SCIENCE

The article considers the fundamental aspects of the methodology of scientific research as a determining factor in the development of modern economic thought. The content of such paradigms as scientific research, methodology of scientific research, scientific approach to research, scientific method is substantiated. It is established that the methodology of scientific research acts as a conceptual foundation of economic science, ensuring logical consistency, objectivity and verification of the results of Economic Analysis. The main components

of the scientific research methodology are revealed: design/approach, research question and hypotheses, research object/sample, data collection methods, data evaluation methods, quality criteria, ethical aspects. The key advantages of applying the scientific approach in research are shown: it promotes objectivity and minimizes bias; it allows replication and verification; it helps to establish cause-and-effect relationships. The stages (steps) of the scientific method in the process of conducting research are established: posing a question, conducting a background study, formulating a hypothesis, testing it through an experiment, analyzing data, formulating a conclusion and communicating results, although some models combine or paraphrase such steps as observation and analysis into key stages of research in order to investigate observations and systematically answer questions. The concept of the category "scientific method of research in economics" and its meaning are revealed: it helps to confirm or refute economic theories; it provides reliable information for informed decision-making; it ensures that the research is transparent, reproducible and based on data. Key components of the methodology of economic research are identified: the scientific approach, quantitative, qualitative, mixed methods and theories, as well as modern methodological challenges of Economic Research: restrictions on access to reliable, qualitative data; it is difficult to determine whether one variable causes another or whether they simply correlate; it is difficult to determine whether one variable causes another or whether they simply correlate; economic models are built on specific assumptions.

Key words: scientific research in economics, methodology of scientific research, scientific approach, scientific method, quantitative and qualitative methods.

Постановка проблеми. Методологія відіграє центральну роль у науковій роботі. Вона описує підхід, який використовується для відповіді на дослідницькі питання, збору та аналізу даних, а також формулювання висновків. Вибір правильної методології залежить від характеру дослідницького питання, доступних ресурсів та цілей дослідження.

У контексті наукової роботи методологія стосується сукупності всіх наукових процесів, пов'язаних з пошуком нових знань та відповіддю на поставлене дослідницьке питання, що включає науковий підхід. Науковий метод тощо.

Науковий метод в економіці є основою ретельних економічних досліджень. Дотримуючись структурованого процесу спостереження, формулювання гіпотез, перевірки, аналізу та висновків, економісти можуть забезпечити систематичність, об'єктивність та перевірку своїх досліджень. Цей метод дозволяє економістам досліджувати складні економічні явища, перевіряти економічні теорії та надавати розуміння, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень як у політичному, так і в бізнес-контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методології та методики наукових досліджень в економіці викликають зацікавленість багатьох науковців. Л. Гюнтер, вважає, що методологія наукової роботи стосується наукової процедури, яка привела дослідника до його результатів та відповіді на його дослідницьке питання. Автор розкриває дефініцію поняття «методологія», мету методології та дає огляд якісних і кількісних методів [1].

Науковий доробок Д. Махмуда стосується важливого аспекту наукового дослідження, а саме методології: методів дослідження

історичного та експериментального, індуктивного дослідження та дослідницького пошуку, дано визначення поняття наукового методу [2].

У статті В. Лахмана описано різні методи отримання знань. Він вважав, що перед науковцем, який має справу з об'єктом пізнання «економікою», стоїть завдання досягнути й представити явища економіки, отже слід визначити, які методи пізнання слід використовувати, як можна представити економічні факти і які наукові вимоги повинні бути виконані [3].

Дослідник М. Алі Сангро розкрив зміст наукового методу та важливість ключових його характеристик, таких як емпіризм, перевіреність та етична нейтральність, а також пояснив основні кроки наукового методу, які застосовується в економіці, [4].

С. Табіш у своїй статті розглянув методи наукового дослідження, ним побудована авторська класифікація методів та дано визначення дефініції «наукове дослідження» [5].

Автором статті з методології наукового дослідження Фонг Нгуєном обґрунтовано історичний розвиток концепцій та теорій наукового методу, розкрито сучасні наукові методи дослідження [6].

Вітчизняна дослідниця І. Радіонова у своїй статті розглядає проблеми ідентифікації традиційного та, так званого, «оновленого» підходу до методології наукових досліджень. На основі цього нею було запропонована структура курсу методології наукових досліджень в економіці [7]. Автори О. Журавель і Н. Мамонтенко С. розкрили сутність методології як науки, особливості використання наукових методів і прийомів у дослідженні економічних явищ і процесів інноваційного менеджменту [8].

Аналіз свідчить про недостатню кількість наукових публікацій, присвячених методологічному інструментарію наукових досліджень в економіці. Так, недостатньо уваги приділено обґрунтуванню компонент методології наукового дослідження в економіці, ролі наукового підходу в дослідженнях, особливостям методології наукових досліджень в економічній науці тощо. Це зумовлює актуальність подальших досліджень.

Мета статті: комплексне дослідження теоретичних засад методології наукових досліджень в економічній науці, аналіз еволюції методологічного інструментарію та обґрунтування значення системного підходу для забезпечення достовірності економічного прогнозування та стратегічного управління суб'єктами господарювання в сучасних умовах.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Наукові дослідження – це систематичне дослідження природних або соціальних явищ за допомогою спостережень, експериментів та аналізу для формування достовірних знань.

На думку С. Табіш, наукові дослідження – це систематичний процес дослідження явищ, отримання нових знань або оновлення та інтеграції попередніх знань. Вони є структурованими та спрямовані на виявлення фактів, перевірку гіпотез та розробку теорій. Наукові дослідження ґрунтуються на емпіричних доказах, логічних міркуваннях та суворій методології для

вивчення природних, соціальних та технологічних питань [5].

У оглядовій статті Дж. Чапарлара та А. Денмеца наукове дослідження визначається як систематичний збір, інтерпретація та оцінка даних для розвитку знань. Автори зазначають, що належні дослідження вимагають попереднього планування, класифікації (спостережувальні/експериментальні, ретроспективні/проспективні) [9]. Вони розглядають рандомізацію та упередженість у дизайні дослідження фундаментальними поняттями в дизайні досліджень.

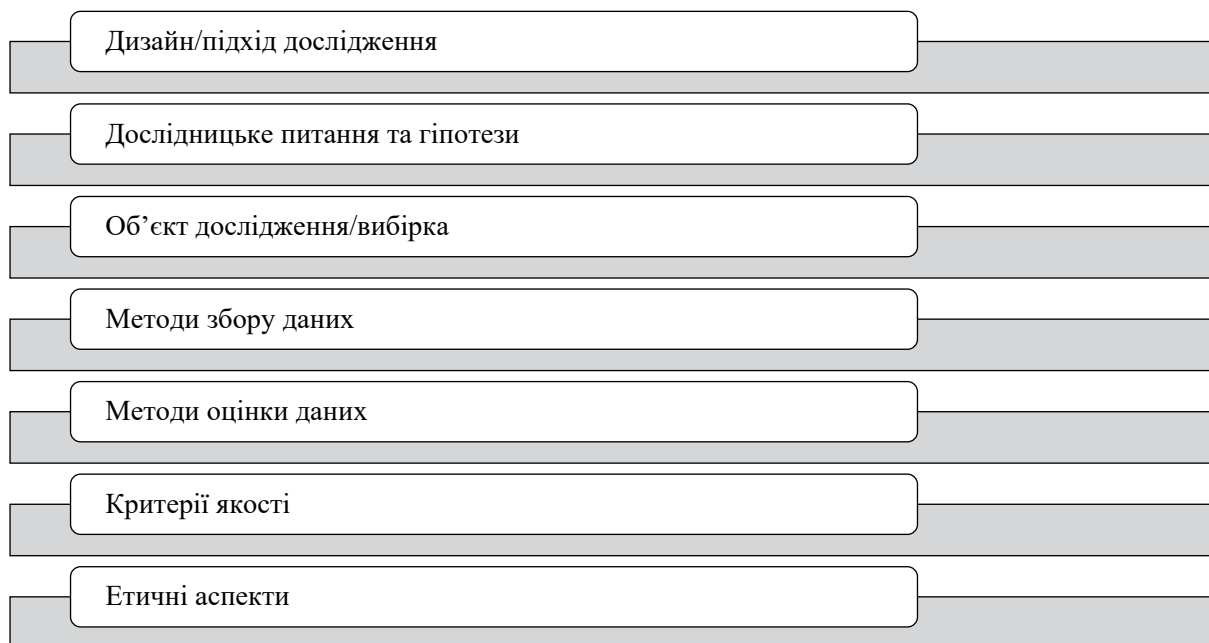
Методологія наукового дослідження є комплексом, методів, інструментів та процедур для проведення дослідження. Вона складається з систематичних кроків для забезпечення надійних, достовірних та відтворюваних результатів (рис. 1).

1. Дизайн/підхід дослідження: необхідно прийняти фундаментальне рішення між якісним (поглиблені аналізи, інтерв'ю), кількісним (статистичні дані, опитування) або дослідженням із використанням змішаних методів. Це також включає вибір між індуктивним (побудова теорії) або дедуктивним (перевірка гіпотез) підходом.

2. Дослідницьке питання та гіпотези: точне формулювання того, що досліджується.

3. Об'єкт дослідження/вибірка: опис популяції, процедура відбору (наприклад, випадкова вибірка), розмір вибірки та структура учасників.

4. Методи збору даних: опис того, як отримано дані (наприклад, опитування,

Рис. 1. Основні компоненти методології наукового дослідження

Джерело: побудовано авторами на основі [10]

інтерв'ю з експертами, аналіз літератури, експерименти, спостереження).

5. Методи оцінки даних: пояснення інструментів аналізу (наприклад, статистичні тести, регресійний аналіз, якісний контент-аналіз).

6. Критерії якості: докази наукової якості, зокрема об'єктивності, надійності та валідності в кількісних дослідженнях або прозорості та інтерсуб'єктивності в якісних дослідженнях.

7. Етичні аспекти: інформація щодо дотримання дослідницької етики, захисту даних та анонімності [10].

Методологія наукових досліджень є також системою принципів, методів та форм пізнання, що визначає підходи до вивчення об'єктів. Вона базується на науковому підході (теоретичному фундаменті), реалізується через науковий метод (інструменти отримання знань: емпіричні, теоретичні) для формування достовірних наукових теорій.

Науковий підхід у дослідженні стосується систематичного огляду та об'єктивної методології, що використовуються для дослідження явищ, збору даних та отримання висновків. Він передбачає застосування суворих наукових методів та принципів дослідження для забезпечення достовірності, надійності та відтворюваності результатів [11]. Цей підхід є основою для розвитку знань у різних галузях та забезпечує основу для отримання висновків, заснованих на доказах.

Існує кілька ключових переваг застосування наукового підходу в дослідженнях:

По-перше, це сприяє об'єктивності та мінімізує упередженість. Дослідники прагнуть зменшити особисті упередження та суб'єктивні інтерпретації, дотримуючись методів та протоколів систематичного огляду. Це підвищує надійність та валідність результатів.

По-друге, науковий підхід дозволяє реплікацію та перевірку. Інші дослідники можуть повторити дослідження, використовуючи ті самі методи та процедури, щоб перевірити надійність та узагальнити результати. Реплікація допомагає перевірити результати та сприяє сукупному зростанню знань у цій галузі.

По-третє, науковий підхід сприяє встановленню причинно-наслідкових зв'язків. Дослідники можуть досліджувати причинно-наслідкові зв'язки між змінними, використовуючи експериментальні плани та статистичний аналіз. Це має вирішальне значення для розуміння основних механізмів та розробки заходів, заснованих на доказах [11].

Наукове дослідження – це ітеративний процес, який спирається на попередні висновки

та розширює наше розуміння світу. Завдяки експертній оцінці та конструктивній критиці дослідники отримують зворотний зв'язок та можливості для вдосконалення своїх методів і теорій, що з часом призводить до більш точних і повних [4].

Науковий метод є основою кожного наукового дослідження. Його мета полягає у встановленні достовірних, заснованих на доказах фактів, які з часом можуть призвести до наукових теорій або законів.

Основи методології наукових досліджень є результатом багатовікових дебатів щодо методів та інструментів пізнання про те, як влаштований природний світ. Давньогрецький філософ Аристотель був одним із перших, хто пропагував необхідність застосування спостережень і міркувань для розуміння того, як влаштована природа. Арабський вчений-математик Хасан Ібн аль-Хайсам (відомий в західному світі як Альхазен) одним із перших писав про важливість експериментів. Відтоді ряд вчених зробили свій внесок у сучасне розуміння наукового методу. Про те, як в ідеалі має проводитися наука, писали Р. Бекон, Т. Аквінський, Г. Галілей, Ф. Бекон, І. Ньютон, Дж. Юм і Дж. Мілль [12].

Методологія наукового дослідження, описана К. Гудом і Д. Скейтсом, у їхній класичній праці "Methods of Research" ґрунтується на системному, критичному та дисциплінованому підході до пізнання. Вони розглядають дослідження як процес вирішення проблем, який адаптується до природи об'єкта та наголошують на узгодженні методів із специфічною природою проблеми, зосереджуючись на зборі даних і суворій валідації для поведінкових, освітніх і соціальних наук [1]. Ними визначені такі основні елементи дослідження, як: 1) вибір задачі – чітке визначення мети дослідження; 2) збір даних з використанням відповідних дослідницьких інструментів; 3) перевірка дійсності: забезпечення точності та надійності дослідницького інструменту; 4) аналіз – інтерпретація результатів для вирішення проблеми [13].

Науковий метод – структурований, покроковий підхід в процесі проведення дослідження, він умовно поділяється на сім етапів (кроків): постановка питання, проведення фонового дослідження, формулювання гіпотези, її перевірка за допомогою експерименту, аналіз даних, формулювання висновку та повідомлення результатів, хоча деякі моделі поєднують або перефразують такі кроки, як спостереження та аналіз, у ключові етапи дослідження, щоб дослідити спо-

стереження та систематично відповідати на запитання [12] (рис. 2).

Кроки наукового методу є однаковими в усіх дисциплінах, але в економіці вони адаптовані до реальних складнощів та поведінки ринків, підприємств та окремих осіб.

Автор джерела [4] вважає, що науковий метод в економіці – це систематичний підхід, який економісти використовують для дослідження економічних явищ. Він включає спостереження за реальними подіями, формулювання гіпотез, їх перевірку за допомогою емпіричних даних, аналіз результатів та формулювання висновків для забезпечення об'єктивності та можливості перевірки дослідження.

Науковий метод в економіці є важливим з кількох причин: допомагає підтвердити або спростувати економічні теорії; надає достовірну інформацію для обґрунтованого прийняття рішень; гарантує, що дослідження є прозорим, відтвореним та ґрунтуються на даних [4].

Наукові дослідження – це всеохоплюючий процес проведення досліджень, з метою

збору інформації, покращення розуміння теми або відповіді на конкретні питання. Вони охоплюють широкий спектр дисциплін та підходів, від хімії та фізики до астрономії, соціології та психології [14].

Методологія економічних досліджень складається з таких ключових компонентів, як:

Науковий підхід. Економісти дотримуються структурованого процесу: вибір дослідницької проблеми, проведення оглядів літератури, побудова гіпотез, емпіричне тестування (моделювання/експериментування) та формулювання висновків.

Кількісні методи. Аналіз числових даних, використання економетрики та застосування статистичного програмного забезпечення для аналізу.

Якісні методи включають інтерв'ю, тематичні дослідження та теми кодування, щоб зрозуміти «причини», що стоять за економічною поведінкою.

Змішані методи є поєднанням кількісних даних (наприклад, опитувань) з якісними висновками (наприклад, інтерв'ю) для проведення комплексного аналізу.

Рис. 2. Сім етапів (кроків) наукового методу в процесі проведення дослідження
Джерело: побудовано авторами на основі [12]

Моделі та теорії. Економісти використовують криві попиту та пропозиції, теорію ігор та інші моделі для пояснення економічних явищ [15].

Сучасні методологічні виклики економічних досліджень є такі, як: обмеження даних – доступ до надійних, якісних даних може бути складним і вимагає ретельного поводження з відсутньою інформацією; причинність проти кореляції – важко визначити, чи одна змінна викликає іншу, чи вони просто корелюють, що часто вирішується за допомогою складної економетрики; припущення – економічні моделі будуються на конкретних припущеннях, що може обмежувати їхнє пряме застосування до складних реальних ситуацій.

Висновок. Науковий підхід до досліджень є важливим для розвитку знань та розуміння в різних галузях. забезпечує систематичну та об'єктивну основу для формулювання дослідницьких питань, планування досліджень, збору та аналізу даних, а також інтерпретації результатів. Дотримуючись наукових принципів, дослідники забезпечують валідність, надійність та відтворюваність своєї роботи, сприяючи зростанню знань та покращенню суспільства. Ефективне вивчення сучасних економічних процесів можливе лише за умови гармонійного поєднання загальнонаукових методів (індукція, дедукція, синтез) із прикладними економіко-математичними моделями, що дозволяє глибше розкрити сутність ринкових трансформацій.

Наразі значення методології для економічної практики полягає у наданні науково перевічених алгоритмів для діагностики діяльності підприємств. Майбутні ж наукові пошуки у цьому напрямі мають бути зосереджені на розробці гібридних методологій, що поєднують принципи поведінкової економіки та нейромережевого моделювання для більш точного прогнозування явищ і процесів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Günther L. (2022). Methodik – Überblick über den Themenbereich. BachelorPrint. Available at: <https://bachelorprint.de/methodik>

- Mahmoud Ahmed Darwish. (2022). Methodology of scientific research and its current sections, according to Whitney, Marquis, hood and skates, as well as Van Dahlen. *International Journal of cultural heritage and Social Sciences*, no. 4(7), pp. 65–85. Available at: <https://ijciss.com/index.php/j1/article/view/52>
- Lachmann W. (1995). Methoden in den Wirtschaftswissenschaften. In: *Volkswirtschaftslehre. Springer-Lehrbuch*. Springer, Berlin, Heidelberg. pp. 1–20. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-642-97621-6_1
- Majid Ali Sanghro (2024). The Scientific Method in Economics Explained. Available at: <https://maseconomics.com/the-scientific-method-in-economics-explained/>
- Tabish Said. (2025). Scientific research [research methods and research methodology]. *Springer Books, in: Health Care Management: Principles and Practice*, pp. 559–591. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-97-3879-3_27
- Nguyen Phong (2010). Scientific research methodology. Conference: *Scientific Research Methodology*. pp. 1–35 DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.14382.48961>
- Radionova I. (2024). Methodology of Scientific Research in the Economics: Traditional and Updated Approaches. *Včeni zapiski Universitetu "KROK"*, no. (2(74)), pp. 11–19. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-11-19>
- Zhuravel Olena V., and Mamontenko Nataliia S. (2020) The Scientific Foundations of the Methodology for Researching the Economic Phenomena and Processes of Innovative Management. *Business Inform* no. 2. pp. 486–491. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-2-486-491>
- Çaparlar CÖ, Dönmez A. What is Scientific Research and How Can it be Done? *Turk J Anaesthesiol Reanim*. 2016 Aug/ No. 44(4), pp. 212–218. DOI: <https://doi.org/10.5152/TJAR.2016.34711>
- Methodik – Überblick über den Themenbereich. Available at: <https://www.bachelorprint.de/methodik>
- Scientific Approach in Research. Available at: <https://pubrica.com/insights/experimental-methodology/scientific-approach-in-research/>
- Steps of the Scientific Method. Available at: <https://www.sciencebuddies.org/science-fair-projects/science-fair/steps-of-the-scientific-method#results>
- Caffrey J. G. (1955). Book Reviews: Good, Carter V. and Scates, Douglas E. *Methods of Research: Educational, Psychological, and Sociological*. New York: Appleton-Century-Crofts, Inc., 1954. 920 no. 15(3), pp. 317–319.
- Bunquin Jeffrey Scientific Method, Scientific Research, and Scientific Inquiry – Are they different from one another? Available at: <https://scitechedu.com/blog/practical-research-back-to-basics/scientific-method-scientific-research-and-scientific-inquiry-are-they-different-fr>
- Stewart L. (2025) Research Methods in Economics | Overview, Strategies & Techniques. Available at: <https://atlasti.com/research-hub/research-methods-in-economics>

Дата надходження статті: 17.02.2026

Дата прийняття статті: 13.03.2026

Дата публікації статті: 27.03.2026